

آزمایشگاه، غایب!

گفت‌وگو با مجید راسخ، دبیر و سرگروه فیزیک استان گیلان

لیلا صمدی

اشاره

مجدید راسخ، دبیر و سرگروه فیزیک استان گیلان، دوره متوسطه خود را در شهرستان رودسر گذراند. در سال ۱۳۷۲ وارد دوره کارشناسی رشته دبیری فیزیک در دانشگاه گیلان شد. پس از کسب مدرک کارشناسی، از مهر سال ۱۳۷۶، به‌عنوان دبیر فیزیک، تدریس خود را در شهرستان شفت آغاز کرد. راسخ مدرک کارشناسی ارشد رشته فیزیک اتمی مولکولی را در سال ۱۳۸۱ از دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال کسب کرد. وی از سال ۱۳۸۱ تاکنون در شهرستان رشت تدریس می‌کند. مجید راسخ که ۲۸ سال سابقه تدریس دارد، تجربه‌های ارزشمندی در جایگاه‌هایی چون سرگروهی فیزیک شهرستان شفت، سرگروهی فیزیک استان گیلان (از سال ۱۳۸۴ تاکنون)، مدرسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مدرسی دانشگاه فرهنگیان و جهاد دانشگاهی و مشاوره پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشگاه گیلان دارد. آنچه در ادامه می‌خوانید، خلاصه گفت‌وگوی ما با مجید راسخ درباره تجربه‌های معلمی اوست.

سبک تدریس‌تان را توصیف بفرمایید. چه موفقیت‌هایی در تدریس داشته‌اید؟

مطابق روش‌های نوین آموزشی که بر نقش معلم به‌عنوان هدایتگر تأکید داشتند، سعی کردم لقمه آماده دست دانش‌آموز ندهم. اگر نانی در اختیار دانش‌آموز می‌گذارم، سعی می‌کنم خودشان یاد بگیرند چطور آن را بپزند و ساندویچ درست کنند تا غذای روحشان تأمین شود. تلاش می‌کنم دانش‌آموز خودش با کشف و نتیجه‌گیری و با کاوشگری به پاسخ‌ها و الگوها دست پیدا کند. در پانزدهمین جشنواره الگوهای برتر تدریس در سال ۱۳۹۷ نیز به همین ترتیب الگوی تدریس «E5» را در درس علوم و آزمایشگاه اجرا کردم و مقام اول جشنواره را در سطح کشوری به دست آوردم.

در تدریس، سعی می‌کنم بخشی از سؤالاتی را که دانش‌آموزان مطرح می‌کنند به‌صورت مستقیم پاسخ ندهم تا دانش‌آموزان بحث و مجادله علمی داشته باشند و نتیجه‌گیری کنند. متناسب با مباحث علمی کتاب درسی، با طراحی سؤالاتی که در هیچ کتاب کمک‌آموزشی نباشد، دانش‌آموز را به چالش می‌کشم که بسیار در آن‌ها ایجاد انگیزه و توجه‌شان را جلب می‌کند. متناسب با شرایط و امکانات مدرسه، از وسایل آزمایشگاهی در حین تدریس بهره می‌گیرم.

میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تعلیم‌وتربیت را در برنامه درسی فیزیک چطور می‌بینید؟ برنامه‌های شما در کلاس در راستای کدام ساحت‌ها قرار دارند؟

در برنامه درسی فیزیک به ساحت‌های شش‌گانه تربیت به‌طور کامل توجه نشده است. همچنین، آن قدر ساعت درس‌های تخصصی را کم کرده‌اند که ما فرصت پرداختن به ساحت‌ها را نداریم. در هر صفحه از کتاب درسی فیزیک تصویرهایی داریم که هر کدام هدف‌های آموزشی ویژه‌ای را دنبال می‌کند و مستلزم اختصاص زمان زیادی برای تدریس است. ساحتی که بیشتر می‌توانم به آن بپردازم، ساحت تربیت علمی و فناورانه است.

چقدر گروه‌های آموزشی را در کیفیت بخشی به آموزش و کار معلمان مؤثر می‌دانید؟ در این خصوص چه فعالیت‌هایی در گروه آموزشی‌تان داشته‌اید؟

گروه‌های آموزشی اساسی‌ترین نقطه‌ای است که در کیفیت بخشی

به آموزش باید به آن توجه شود. گروه‌های آموزشی در خط مقدم قرار دارند؛ نظام اداری در یک طرف آن و نظام آموزشی در طرف دیگر آن قرار دارد. ما در گروه آموزشی روش‌های نوین آموزشی را که خیلی پرکاربرد هستند، برای کیفیت بخشی به تدریس معلمان معرفی می‌کنیم. با همه‌گیری کرونا در اسفندماه ۹۸، با پیگیری‌های زیادی که در گروه آموزشی انجام دادیم، در روز ۱۰ اسفندماه آموزش‌های برخی را شروع کردیم. در این راستا با کمک مدیر کل وقت آموزش و پرورش استان گیلان، «ال‌ام‌اس» را به شکل آزمایشی در چندین مدرسه فعال کردیم.

برای تبادل تجربه با گروه‌های آموزشی سایر استان‌ها هم ارتباط دارید؟

بله. ما از طریق دبیرخانه‌های فیزیکی با سرگروه‌های سایر استان‌ها در گروه‌های برنامه شاد تبادل تجربه زیادی داریم. همکاران شاید ۲۰ برابر بیشتر از دوره‌های ضمن خدمتی که در قالب نظام اداری برگزار می‌شود، در ارتباطات فضای مجازی آموزش می‌بینند و نیازهای آموزشی‌شان را برطرف می‌کنند.

با توجه به بازدهی‌تان از کلاس‌های معلمان فیزیک، بفرمایید با چه مسائلی چالش‌برانگیزی مواجه بوده‌اید؟

در بازدهی‌های زیادی مشاهده کردم که به بخش آزمایشگاه و امکانات آزمایشگاهی بی‌توجهی شده و این بخش خیلی مغفول واقع شده است. بعد از تغییرات نظام آموزشی، بسیاری از مدرسه‌ها رشته‌های تجربی و ریاضی را از دست دادند و مدرسه‌هایی هم به خاطر موقعیتشان رشته‌های تجربی و ریاضی را به دست آوردند. اما مسئله اینجاست که متأسفانه هنوز وسایل آزمایشگاهی آن دسته از مدرسه‌هایی که دیگر رشته‌های آزمایشگاهی ندارند، فقط به خاطر امضای اداری، در آنجا بی‌استفاده مانده‌اند؛ وسایلی که می‌توانند به سایر مدرسه‌هایی که ظرفیت و امکان استفاده از وسایل آزمایشگاهی را دارند انتقال یابند. همچنین، در بسیاری از بازدهی‌ها می‌دیدیم هنوز وسایل آزمایشگاهی مدرسه دست‌نخورده در کمدها مانده‌اند و اصلاً باز نشده‌اند که استفاده شوند. در دوران دانشجویی، در کتاب «مدیریت ژاپنی» خواندم، از دلایل موفقیت ژاپنی‌ها این است که هر مهره را به‌خوبی سرجایش قرار می‌دهند و می‌پیچانند و آن را خوب انتخاب می‌کنند. ما باید وسایل را سرجای مناسبشان قرار دهیم و برای استفاده در اختیار دانش‌آموزان بگذاریم.

دانش آموز عمل می‌کنم.

به نظر تان بهتر است با چه روشی از معلمها قدر دانی کنیم؟

متأسفانه قدر دانی‌های ما ناپختگی دارند. پشتش علم نخواهید است. نمی‌توانیم منکر این شویم که بخشی از قدر دانی‌ها باید مالی باشند. اما در کنار آن پیشنهاد می‌کنم با انجام خودارزیابی استاندارد از معلمان، مناسب‌ترین روش برای قدر دانی از آنان انتخاب شود. با انجام خودارزیابی مشخص شود این فرد چه نوع تشویقی را می‌پذیرد.

برای انتخاب روش مناسب آموزش در دوران پسا کرونا چه پیشنهادی دارید؟

ما چند تجربه تلخ داریم. یکی اینکه وقتی به ما گچ و تخته می‌دادند، با همین ابزارها درس می‌دادیم و خودمان را از دستگاه رایانه و کارایی آن و فناوری‌های جدید بی‌نیاز می‌دانستیم. با آمدن کرونا به این سمت رفتیم که با ابزار و روش‌های جدید کار کنیم. همکاران محتوای زیادی تولید کردند و توانستند در این زمینه رشد کنند. اما تجربه تلخ دیگر این است که دوباره به معلم می‌گویند نباید آموزش مجازی داشته باشی. فقط باید در کلاس حضوری حاضر باشی. یعنی تلاش می‌کنند معلم را دوباره در همان قالب قبلی بگذارند. در حالی که باید بتوانیم آموزش‌های مجازی و حضوری را در کنار هم حفظ کنیم تا هم از علم جدید غافل نمانیم و هم روش‌های حضوری قبلی را که بهره‌های خوبی دارند، دور نریزیم و از آن‌ها استفاده کنیم.

دنیا تغییر کرده و قفل‌ها عوض شده‌اند. دیگر کلیدهای قبلی به قفل‌های جدید نمی‌خورند تا آن‌ها را باز کنند. لازم است دست‌اندرکاران برنامه‌ریز در آموزش و پرورش دریافت روش‌های جدید آموزشی را به‌عنوان گامی مثبت ببینند و امکان استفاده از فرصت‌های روز فناوری‌های آموزشی را برای همکاران فراهم کنند.

در آخر بفرمایید چه صحبتی با معلمان مخاطب مجله دارید؟

همکاران درس‌های تخصصی و علوم پایه سعی کنند حتماً درس‌های علوم تربیتی را یاد بگیرند. به روحیات دانش آموز هم توجه داشته باشند. رابطه‌های طولی و عرضی محتوای کتاب‌های درسی را بررسی کنند و با توجه به آن‌ها برای تدریس خود برنامه‌ریزی کنند. معلمان تا جایی که امکان دارد، مطالعه کنند، مطالعه کنند و مطالعه کنند. مطالعه می‌تواند معلم را خیلی خوب سر کلاس نگه دارد.

اگر به گذشته برگردید، باز هم معلمی را انتخاب می‌کنید؟

در سال‌هایی که معلم بودم، فرصت‌های زیادی در زندگی‌ام پیش آمد که می‌توانست مسیرم را عوض کند تا دیگر در ادامه معلم نباشم. اما من از معلمی راضی بودم و شاید بهترین اتفاق برای من، معلمی بود. اما اگر به گذشته برگردم، سعی می‌کنم در کنار شغل معلمی علم اقتصاد را هم یاد بگیرم تا تغییری در اندیشه و رفتارم نداشته باشم. فکر می‌کنم بزرگ‌ترین ضعف من در معلمی، نداشتن اندیشه اقتصادی بود. در دنیایی که امروز در آن زندگی می‌کنیم، استفاده از فرصت‌های مالی است که ما را جلو می‌برد، نه زیادی پول.

چگونه از فناوری‌های جدید برای غنی‌سازی تدریستان بهره‌می‌برید؟

متأسفانه نرم‌افزاری که بتواند همه مفاهیم فیزیک را پوشش بدهد نداریم. من با ترکیب چند نرم‌افزار، برای مفاهیم درسی محتوا تولید می‌کنم. در دوره ضمن خدمت معلمان نیز قبل از اینکه همکاران کارهای آزمایشگاهی‌شان را انجام دهند، نتیجه آنچه را قرار بود از این آزمایش به دست آید، با فناوری‌های جدید به آن‌ها نمایش می‌دادم. همکاران قبل از اینکه آزمایش کنند، آرمان (ایده) در ذهنشان شکل می‌گرفت و بعد از آزمایش، به کمک نرم‌افزار خروجی می‌گرفتند و خطاها مشخص می‌شدند. همچنین، از وبگاه‌های خارجی مفید در ضمن تدریس در کلاس درس استفاده می‌کنم. وقتی در همان زمان که هنوز کرونا نیامده بودم، از روش‌های نوین آموزشی در کلاس استفاده می‌کردم، با مشکلات زیادی روبه‌رو بودم. مدیر و بعضی از اولیا اعتراض می‌کردند چرا از رایانه استفاده می‌شود و از جزوه کمتر؟ در صورتی که من جزوه هم در کنارش می‌دادم. در همین باره مقاله‌ای با عنوان «آموزش مفهومی در بستر فناوری؛ از رویا تا واقعیت» نوشتم که در سال ۱۳۹۲ در رشد آموزش فیزیک چاپ شد. این مقاله برمی‌گشت به کاری که من در تدریس انجام داده بودم. تدریس با روش‌های نوین آموزشی، از جمله روش‌های مشارکتی و روش‌های مبتنی بر کار تیمی سخت است و با فرهنگ جامعه ما هم‌خوانی ندارد. این مسئله را باید حل کرد.

دانش‌آموزان و اولیا شما را چگونه توصیف می‌کنند؟

مرا به‌عنوان معلمی سخت‌گیر می‌شناسند، چرا که در اصولی که بچه‌ها باید یاد بگیرند، انعطاف نشان نمی‌دهم و به مصلحت